

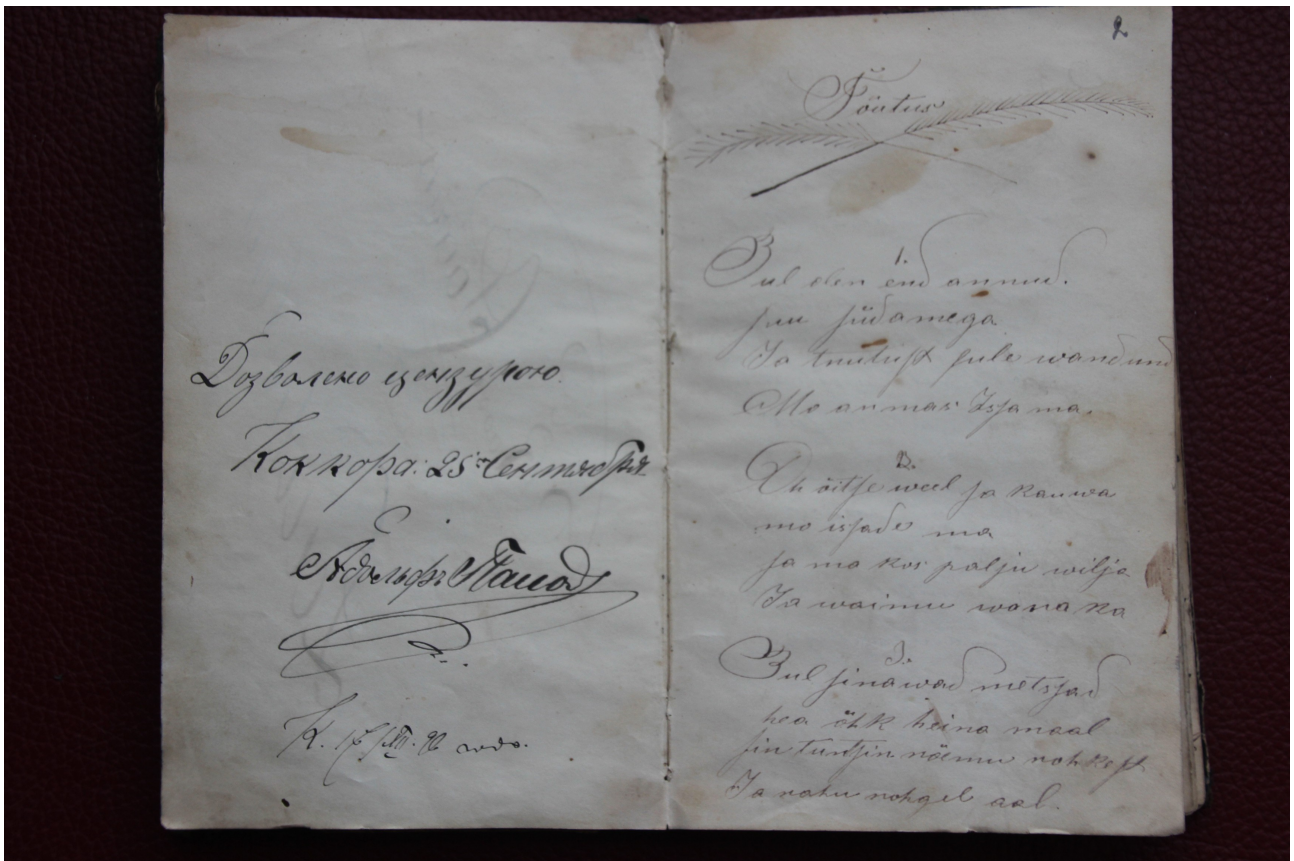
Tsensuur kogukondlikul tasandil 19. sajandil

Baltikumi kultuurielu hakkas mõjutama range tsensuuripoliitika pärast Põhjasõja lõppu 1721. aastal. 19. sajandil oli keisririigi tsensuurikeskuseks Peterburi Teaduste Akadeemia. Eestimaal asus üldine tsensuur Tallinnas luterliku kiriku kindralkonsistooriumis, Liivimaal aga Tartu ülikoolis ja Riias kindralkonsistooriumis. Kõige repressiivsem tsensuuriperiood kestis keisri Paul I (1796-1801 valitsemisel) ajal, mil katkes ka raamatukaubandus Vene keisririigi ja välismaa raamatumüüjate vahel. Karistused olid rängad. Keiser Aleksander I tühistas paljud eelnevad tsensuuriseadused 1801, kuid range kontroll avaldavate kirjamaterjalide üle jäi kestma. Koormus oli tsensuritele suur ning avaldamistaotluste järjekorrad pikad, mille üle kurtsid kirjastajad ja ajalehetoimetused. Aleksander III (valitses (1881-1894) delegeeriti lokaalsemate väljaannete tsenseerimine kohalike maakondlike kooliinspektorite pädevusse ning kontrollimine muutus veelgi kohmakamaks. Kohaliku tähtsusega kirjavara kuulus piirkondlike valla- või mõisapolitse'i järelevalve alla. Neile pidi kinnitamiseks andma kõik kirjamaterjal, mida taheti avalikult kasutada ja mis polnud enne riiklikult tsenseeritud: käsikirjalised noodid, salmikud, kuulutused, lendlehed jpt.

Mõned näited Wilholmi Raamatukogu arhiivkogust.

Jaan Remo [Liebenau] noodiraamat Arukülast Viru-Jaagupi kihelkonnast 1876. Tiitellehel ja tagakaanel Kulina mõisa politsei tempel, mis kinnitab, et noodikäide on läbi vaadatud ja lubatud avalikuks kasutamiseks.

Roosi Säärinsa laulik Kokorast Alatskivi kihelkonnast 1894-1900 kirjutatud. Vasakul lehel Kokora vallavalitsuse [vallapolitse] Adolf Raua sissekanne, mis kinnitab, et tsenseeritud 17.12.1896 ja lubatud kasutada.